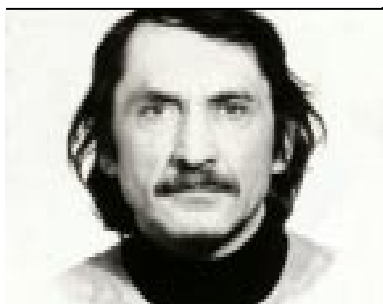

Канстанцін Тарасаў

...ёсьць у чалавечай прыродзе нешта
такое цёмнае і таямнічае, што лепей
было б ня ведаць, бо робіцца
надта няўтульна ад патэнцыі бяды...

Брыгіткі

Аповед

Апошнія колькі гадоў я болей часу жыву на вёсцы, як некаторыя лічаць, – «на дачы». Хоць ніякая гэта ня дача, а стары дамок з грубкай, які я набыў у знаёмага за пяцьсот даляраў, з невялікай сядзібай, засаджанай вішнямі. Мне тут утульна, бо ніякага бурлівага жьцьця ў гэтай вёсцы няма. Яна ня проста малая і перспектыўная. Яна трымаецца толькі таму, што жыхарству ейнаму – чатыром бабкам і аднаму старому – Бог даў моцнае здароўе. З павагі да высакародных метафараў, можна абвясціць, што яны маюць місію захаваць родную мясціну яшчэ на дзясятак, дай Божа, гадоў сярод вясковых паселішчаў, якія ўлічваюцца адміністрацыяй раённага маштабу.

Я маладзейшы за гэтых чатырох бабак і дзеда, хоць і не малады, і мне ў мае сталыя гады ўсё адно дзе жыць – я такі ж малаперспектыўны, як і яны, і гэтая вёска.. Што ў гэтай вёсцы з паказальнай назвай Забалацьце, што ў Парыжы – усюды мы ўжо аднолькава непат-

рэбныя. Наш час мінуў. Мы ў вачах маладзейшых падаткаплацельшчыкаў – неўміручыя паразіты на пенсійным фондзе. Мяркую, гэткай жа думкі трымаецца і сацыяльная служба адміністрацыі, якую купка доўгажыхароў змушае непакоіцца пра штотыднёвы рэйс аўталаўкі і дастаўку пенсіі. Але на вёсцы нам ніхто і мы нікому не замінаем, тут няма тлуму, паветра чыстае, пануе супакойлівая ціша і меней падманлівых ілюзіяў. Бо вёска Забалацьце – сапраўдны помнік зынкавай гісторыі і культуры, мы жывем у заказьніку, дзе засталіся невялічкія сьляды былога калгаснага ладу. Новы аграпрагрэс сюды не зазіраў і не зазірне, бо бюджэт ня мае грошы на дабрабыт непerspектыўных.

Ідзеш па вуліцы, бачыш на пакінутых, забітых хатах старыя аблезлыя шыльды з размытымі дажджамі чырвонай зоркай і паведамленьнем: «Тут жыве ўдзельнік Вялікай Айчыннай вайны». А ніхто там не жыве: ні ўдзельнік, ні яго сям'я, хіба толькі мышы. Летам, праўда, некаторыя нежылыя двары ажываюць – зьезджаюцца ў родныя мясціны гарадскія нашчадкі тутэйшага жыхарства, прывозяць дзяцей «папраўляць здароўе». Тады на месяцы два, асабліва, калі лета цёплае, вяртаецца сюды тлум – машыны гудуць, дзеці гамоняць, у суботу цягне ўздоўж вёскі пахам шашлыку, і п'яную балбатню чуваць да паловы ночы. А з верасня, як выбяруць бульбу, дачны сезон, як кажуць, фініта, і зноў вяртаецца патрыярхальная ціша.

Мо, правільна было б, і мне часьцей вяртацца ў горад, дзе можна болей зарабіць і часьцей наведаць знаёмых. Але паразмаўляць з імі можна і па мабільніку. Як тыя бабкі, якім сваякі падаравалі мабільныя тэлефоны на ўсялякі выпадак, проста кажучы, каб ведаць, ці жывыя яны, ці ўжо не. Ды і для бабак гэта важнае зранку пытаньне; толькі прачнуцца, адразу найперш адна адной тэлефануюць: “Волька, ты як, жывая?” – “Жывая, а ты?” – “Ну, не з таго ж сьвету званю!” – “Ну, слава Богу!”

Ёсьць мабільнік і ў мяне, ён мне неабходны для працы. Так што я маю ўсе падставы сядзець ля печы ўсю зіму. На мой густ, позьняй восеньню і зімой вясковая малалюднасць і сумны пейзаж спрыяюць творчасці, а калі якая завая, дык і наогул пануе атмасфера сярэднявечча, калі ў дадатак абарве ветрам дзе ў полі электраправод.

Хоць у кожнай хаце сталых жыхарак Забалацьця стаіць стары тэлевізар, але з восені да вясны зьбіраюцца ўсе на пасядзелкі да каго-небудзь аднаго – атрымліваецца вясковы «чырвоны куток». Клубам-чытальняй гэтыя сходкі не назавеш, бо галоўны занятак зьвязаны з тэлевізарам. Часта і я прыходжу з якім пачастункам. Сядзім чатыры бабкі, дзед Іван і я – «дачнік», глядзім тэлевізар і каментуем навіны: Буш балбоча, Пуцін балбоча, касьмічны спадарожнік ляціць на Марс з тэлекамерай на колах, цягнік у Кітаі сышоў пад адкос, а ў Саудаўскай Аравіі некаму галаву адсеклі за гандаль наркотыкамі. Дзе нашая вясковая хата, дзе той наркотык, дзе кат з шабляй, дзе Кітай, дзе Буш і Пуцін, якія пра нас ня ведаюць, – усе навіны гучаць, як з таго далёкага Марсу. Ды мясцовай тэлевізіі няма, і мы, хоць і ня ведаем пра наш кут ніхто, акрамя сельскага савету, жадаем праз словы, пачутыя ад тэледыктаркі, прыляпіцца да жыцця планетнага маштабу. Бабка Наста любіць, калі пра Германію паказваюць, там яе ўнучка недзе вучыцца, бабка хоць і ня ведае дзе і на каго, але ўважліва вывучае па тэлекарцінках германскія краявіды. У Насты – была дачка, жыла з пажарным капітанам, які задушыўся

шкоднымі выкідамі пры тушэнні пластмасавага заводу. Хутка гэтая ўдава пабралася з іншым пажарнікам, а той кінуў службу і зьехаў з жонкай на вёску недзе на Віцебшчыне, разводзяць там нутрыяў, і сталі заможнымі. І дачцы далі адукацыю – навучалася ў інстытуце замежным мовам.

Неяк у навінах перадавалі пра нямецкія публічныя дамы, куды шмат трапляе сэкс-рабыняў з былых савецкіх рэспублік, асабліва з Беларусі і Украіны.

– Во, – ажывіўся Іван, – трэба мне, бабы, вас туды ў сэкс-рабства прадаць. Хоць сытыя будзеце ды пад душам памытыя.

– Гэта вы наваывалі такое шчасьце, – кпіць з яго бабка Верка, – ня іхніх сюды вязуць, а нашых туды, зноў, як у вайну...

– Не кажы, дзеўка, – аспрэчвае дзед, – тады на шахты везьлі, а цяпер на самую адказную працу. Прагрэс!

– Наста, – пытае старую сяброўка Волька, – не баішся, што твая Анжэлка гэтак маркі там зарабляе?

– А чаго, Волька, баяцца? Хіба лепш тут сядзець з намі ў падмагільлі? Хоць жыцьцё пабачыць, усьцешыцца.

Крыху ашаломенная такім бачаньнем сітуацыі бабка Волька задумліва пагаджаецца:

– І тое праўда!

– Канешне, правільна, – рэагуе дзед Іван. – Чым тут нудзіцца, дык лепш з немцамі гуляць...

Бабка Наста ўступаецца за гонар унучкі:

– Яна дзеўка хітрая. Пасябрала там з нейкім хлопцам, піша – будуць жаніцца.

– Вось нам радасьць, – не супакойваецца падколваць Іван. – Наробяць гітлеранятаў. Будуць табе крычаць: «Бабка, млека. Хэндэ хох!»

– А нашыя што закрычаць, – адказвае Наста. – «Гарэлкі, старая гадаўка!»

– Гэта так, – сумна ківае бабка Волька. – Вось, як наш Толік. Адно яму – «чарнілы»...

Пра ўнука Толіка бабку не распытваюць, бо балючая тэма – Толік той сядзіць за п'янае хуліганства, даседжае трэці год, увосень выйдзе. Ды і што яна можа ведаць.

– А малы быў такі добры і шчыры, усё карцінкі мне маляваў пра катой і сабачак, – кажа Волька. – А пайшоў у ПТВ на бульдазерыста – пачаў жлукціць «чарнілы» і красьці з дурной галавы. Родны бацька радаваўся, калі пасадзілі, – гэтак дапёк.

Бацька яго Пётр Пятровіч – дальнабойшчык, возіць у Францыю каніну. На лета ён таксама прывозіць да бабкі Волькі жонку і дачку, і сам часам наезджае да маці. Волька хваліцца, што сын добра зарабляе на перавозцы каніны, і нават крыху мову вывучыў французскую, каб там не падманулі з дакументамі і грашыма. І жыў бы шчасьліва, ды Толік – ягоная бяда.

– Твая праўда, дзеўка, – мусіць пагадзіцца Іван. Нашым малако без гарэлкі ў горла ня ўлезе...

Іван, хоць і любіць часам пакасіць пад дурня, але стары самастойны, ёсьць у яго нешта кшталту боскай канцэпцыі, ходзіць у касьцёл за сем вёрст. Даўным даўно, яшчэ пры Сталіне, паставілі яго ў калгасныя брыгадзіры, бо ў войску выслужыў дзьве лычкі, быў перадавік, выступаў з

палітінфармацыямі. Бабкі часта кпяць, прыгадваючы яго прамовы: «Дело товарища Сталина живет и побеждает! Отсечем руки поджигателям войны! Мы – авангард человечества, ведем его к светлому будущему!» Бабка Наста кажа, што ўсе слухалі ды памоўквалі, як у касьцёле, нібыта чулі малітву, бо прамаўляў на ўзьнёслай партыйнай мове: “Таварышы калгасьнікі, партыя бачыць! Партыя патрабуе...” Цяпер, калі Іван ідзе па вуліцы ўздоўж пазакінутых двароў, пасьмейваецца, што іх калгас вёў чалавечтва да сьветлай будучыні, і з самога сябе: «А што я ведаў, усе гэтак брахалі, што мы лепш за ўсіх жывем і ўсіх перагонім!»

У Івана ў горадзе ёсьць сын – доктар, на вёсцы яго памятаюць як Жорку, а цяпер багатых таўстуноў голадам лечыць, а калі прыязджае часам да бацькі, дык старыя зьвяртаюцца паважліва: «Георгий Иванович». Яго дачка, Іванова ўнучка, Каця – робіць бухгалтаркай пры нейкай фірме, добра там зарабляе, а гэты былы Жорка наогул хутка будзе мільянер, бо лячэбнае галаданьне надта дорага каштуе, ня кожны можа сабе дазволіць нічога ня есьці дваццаць дзён запар, а потым тры тыдні піць сок з ананасаў.

Гадоў колькі таму, калі мяне выкінулі з працы па скарачэньні кадрў, прыяцель пазнаёміў з ксяндзом, які прапанаваў стварыць у інтэрнэт-прасторы віртуальны езуіцкі калегіюм і кляштар, узарваны ў савецкі час. Вось так зноў спатрэбілася мая дызайнерская прафэсія.

З уласнай ініцыятывы я дадаў да адноўленага будынку бязьлітасны разьдзел «Рашэньне ЦК КПБ», у якім магчыма было паглядзець працэс рашучага зьнішчэньня ксяндзоўскага гняздоўя ў 1961 годзе. І нават у ім паўдзельнічаць разам з сапёрамі – закладаць выбуховыя шашкі, потым націснуць на Enter, і глядзець, як гмах разбураецца, калона самазвалаў вывозіць зруйнаваныя муры ў балота. Як ні дзіўна, гэтае заданьне, якое можна было адмовіцца выконваць, за што налічваліся балы, выканалі амаль усе наведвальнікі сайта, апроч двух. Ёсьць у чалавечай прыродзе нешта такое цёмнае і таямнічае, што лепей было б ня ведаць, бо робіцца надта няўтульна ад патэнцыі бяды...

А потым аднаго дня затэлефанаваў мне незнаёмы і прапанаваў сустрэчу – маўляў, мае цікавую прапанову, паколькі глядзеў мой сайт пра былы езуіцкі прытулак. Мы сустрэліся. Ён назваўся – Віктар. Бяз прозьвішча. Займаецца бізнэсам. Я пацікавіўся якім. Гандаль – неакрэслена адказаў Віктар. Яму было гадоў трыццаць. Я прыкмеціў, што ён прыехаў на джыпе. Не губляючы часу, ён сказаў, што сайт яму спадабаўся, і ён гатовы на стварэньне кампутарнай гульні «Адрадзі сваю радзіму». Прыкладам, замак у Наваградку разбураны, толькі руіны стаяць, а ў гульні можна яго ва ўсёй велічы адбудаваць. Карысна для дзяцей. І ўсе іншыя гістарычна значныя пабудовы. А ўсялякую архітэктурную дрэнь бальшавіцкага перыяду наадварот пусьціць з дымам, як тое ЦК зрабіла з манастыром.

Ня надта, зразумела, цікавы занятак, бо ўсё гэта будынкi, а ў мяне няма пашаны да камянёў, ня верыцца мне, што старыя гмахі нешта там ведаюць з мінулага жыцьця, зьберагаюць памяць пра даўніх герояў і нягоднікаў. Варта паглядзець навокал, каб пераканацца, як адроджанае рэстаўратарамі пераходзіць да нейкіх нуварышаў, ці фармалізуецца службоўцамі міністэрства культуры, ці служыць “прэстыжу” вышэйшага чынавенства на іхных уікэндах. Ды звычайная справа –

патрэбныя грошы, і вось я паціху корпаюся – што аднаўляю, што руйную з дапамогай бульдозераў. Віртуальна, зразумела. Праца як праца, без захаплення, нуда, але ўсё ж лепш, чым на заказ рабіць рэкламу пра мэблю і пральныя сродкі.

Каб не загразнуць у аднастайнасці “Адраджэння сваёй радзімы”, прыйшла мне ў галаву лепшая ідэя: зрабіць сайт пра існуючых у грамадстве і зусім непрымектных людзей. Гэта значыць, яны жывыя, але іх нібыта няма, ніхто на іх не зважае. Адны – сядзяць у хатах па ўзросце, іншыя зачыніліся ад грамадскага глупства па вартасцях характару, а ў іншых лёс самотны, усім не да іх.

І я прапанаваў свайму мецэнату стварыць азнаямляльны сайт пад назвай «Кляштар брыгітак». Цікава было, што ў брыгіцкім манастыры жывуць і брыгіткі, і брыгіты, зразумела, у розных карпусах – адныя з левага боку касцёлу, другія – з правага. Болей у ніякай царкве і ў ніякім ордэне гэтага не дазвалялася. А сьвятая Брыгіта прыдумала статут вельмі дабрамыслівы – ня кляштар, а сямейны дом.

Атрымалася даволі займальная гульня ці, дакладна кажучы, сайт. Пры некалькіх маіх манахах – цэлая парафія, шмат наведвальнікаў, можа, чалавек чатырыста, можа, пяцьсот. Паколькі я мушу нарошчваць розныя меладратычныя элементы, дык атрымліваю за гэта штотымесячны ганарар. Хто пажадае, можа паглядзець (www.brygita.org). Увесь касцёл месціцца ў памяці майго нотбука, мабільнік дазваляе перадаваць любую інфармацыю. Толькі па ганарар даводзіцца езьдзіць, бо пераводзіць грошы на рахунак мой працадавец адмовіўся, каб не патрапіць на фіскальнае вока.

Варта трохі сказаць пра гэтую Брыгіту, каб было зразумела, чаму я столькі часу праводжу ў паўзабытай усімі, як той самы ордэн, вёсцы. Гэтая сьвятая Брыгіта нарадзілася ў шведскай каралеўскай сям’і. Рана выйшла замуж за нейкага прынца, мела з ім васьмёра дзяцей. Потым муж памёр, а было ёй тады сорок гадоў, прымоілася ёй Сьвятая Дзева, якая сказала, што Брыгіта павінна заснаваць манастыр. Яна паслухалася і заснавала жаночы ордэн, які пераняў назву ад яе імя. У манастыры брыгітак прымалі, як я казаў, і мужчынаў, і жанчын. Сьвятая Брыгіта збірала травы і вучыла гэтаму манашак, гатавала розныя лекі для хворых беднякоў. А брыгіткі і брыгіты навучалі грамаце простых сялянцаў. Апрачалася яна гэтак: чорныя манаскія шаты і белая накідка на галаву – апостальнік. А на лобе была павязаная чырваная стужачка – як сімвал шнара, што пакінуў на чале Збавіцеля цярновы вянец. Прылічылі яе да ліку сьвятых у 1391 годзе. Манастыроў брыгітак ня надта многа, адзіны на ўсю Усходнюю Еўропу быў заснаваны без малога чатыры стагоддзі назад у Гародні. У 1950 годзе касцёл зачынілі, брыгітак выставілі, як мяне з працы, а манастыр пераабсталявалі ў псіхдыспансер са стаяцыйнарым аддзяленьнем. Яго акаляў стары мур за тры метры вышыні, не пераскочыш, хоць бы і вар’ят, яшчэ і дрот калючы зверху прыладавалі, каб і мары не было ўцякаць.

Дык вось менавіта што, магу прызнацца, спрычынілася да майго жадання адрадзіць віртуальны брыгіцкі кляштар: калі ў нашым Забалацці старыя бабкі збіраюцца на свае бяды, яны ўсе ў цёмных сукенках і белых хустачках – сапраўдныя брыгіткі. Толькі стужачка ня маюць. Але гэта ня так істотна. І брыгіт ёсць пры іх, як ў старадаўніх манастырах.

Ну і займела значэнне яшчэ адна акалічнасьць. Начытаўшыся пра езуітаў і картузаў, пазбавіўся я цікавасьці да іхніх таямніцаў. Неяк сурова яны ставіліся да людзей і саміх сябе, як тыя кібаргі з сучасных баевікоў. Асабліва ўразлілі мяне ступені, па якіх яны караскаліся ў манаства. У ордэнах з жорсткай дысцыплінай – цыстэрыянцаў, кармелітаў і, натуральна, езуітаў, ня кажучы ўжо пра картузаў, – пасля папярэдняга экзамену навіцый мусіў два гады прарабіць у шпіталі ці зьдзейсьніць паломніцтва, просячы міластыню. Гэта была *першая экзаменацыя*. Затым быў перыяд навучаньня багаслоўю ды сумежным навукам – прэтэндэнт станавіўся схаластыкам (*другая экзаменацыя*). Потым з ліку схаластыкаў адбіраліся асобы для гадавога навіцыйту (*трэцяя экзаменацыя*) – тэрцыяры, якія затым у залежнасьці ад выяўленых здольнасьцяў маглі стаць чальцамі двух наступных ступеняў – каад’ютараў (памочнікаў) і прафесаў, якія прымалі тры звычайныя манахскія абеты (прафесы) – цнатлівасьці, беднасьці і паслухмянасьці. З апошніх абіраліся потым “прафесы чацьвёртага абету” – колькасна абмежаваная эліта ордэну – якія прыносілі абет асабовага паслухмянаства папе. Ну, і ўявіце сабе, што чалавечага заставалася ў такой элітарнай асобы? Але, зразумела, ёсьць і сучасныя ахвотнікі прабівацца ў прафесы чацьвёртага абету, таму для такіх аматараў я ўсе гэтыя экзаменацыі пакінуў – няхай дасягаюць віртуальнай дасканаласьці.

А для звычайных людзей разнаполыя насельнікі кляштару – ужо немалая інтрыга: прырода пераважыць над іх розумам ці яны перамогуць прыроду?

Падняўшы гмахі карпусоў, я пасяліў у кляштары некалькі брыгітак і брыгітаў – яны моляцца, робяць добрыя справы, часам грэшныя, чытаюць кнігі, дзеляцца думкамі, трымаюць пост і ходзяць да гвардыянкі спавядацца.

Зразумела, што ўсе чатыры бабкі і дзед Іван увайшлі ў кляшторны штат і маюць манахскія імёны – сястра Волька, сястра Верка, сястра Наста, сястра Лена, брат Іван. Ёсьць яшчэ кульгавы вартаўнік брат Міхал. Па начах ён ходзіць па двары, пільнуе ляпус.

Гэты брыгіт таксама не з добра прыдуманых. Калі я вучыўся ў дзясятым класе, была ў нас ваенная падрыхтоўка, якую вёў маёр-танкіст у адстаўцы, а можа ён быў звольнены як інвалід, бо быў кульгавы, мы жартавалі, што пэўна яму танк наехаў на нагу. Звалі яго Міхаіл Пятровіч. Дзякуючы гэтаму чалавеку, страціў я дзіцячыя мары пра вайсковую службу. Пры школе, у падвальным бомбасховішчы быў цір, мы спускаліся туды на “практычныя заняткі” – разьбіралі і зьбіралі затвор старой вінтоўкі-трохлінейкі, а потым стралялі з малакаліберкі ў мішэнь. І вось на адным з такіх заняткаў, якія маёр пачынаў з вясёлых гісторыяў, ён распавёў нам анекдот, ці як ён акрэсьліў – загадку: “Як на чорным фоне зрабіць чырвоным колерам белую пляму?” Усе задумаліся, і ніхто не знайшоў рашэння. Тады маёр радасным голасам адкрыў сакрэт: “Трэба засунуць у задніцу негру радыску і адкусіць!” І задаволены гучна зарагатаў, запрашаючы ўсю групу дзесяцікласнікаў апаніць казармавы жарт. Сапраўды пад ягоным позіркам усе засьмяяліся, але вымучаным, нейкім авечым сьмехам, толькі двое найбольш адораных пачуцьцём вайсковага гумару – дарэчы абодва потым пайшлі ў афіцэры, – зарагаталі. Астатнія былі засмучоныя, бо, відаць, уявілі, як выконваецца гэтакі мудрагелісты фокус. А я, калі прыйшоў выклік у ваенкамат,

узгадаў анекдот маёра, і так мне не захацелася ў казарму, што я зрабіў усё неабходнае, каб не пайсьці. Пасьля выпускных іспытаў паехаў маёр з нашым класам за горад, на разьвіталыны абед каля возера. Дзень быў сьпякотны, усе разьдзеліся, палезьлі ў ваду. Тут толькі мы ўбачылі, што ў маёра левы бок і нага абгарэлыя – гарэў у танку. Цяпер шкадуючы яго за перанесеныя на гэтым сьвеце пакуты, ня мог я не прыняць яго ў брыгiты.

Галоўная мая бяда, што мне бракуе таленту жывапісца, усе мае персанажы зьнешне падобныя, як тыя нiндзя ці салдаты з дзіцячых забаўляльных гульніў. Хоць нейкія адметнасьці сёстрам і братам я імкнуся надаць. Брат Міхал пiльнуе двор з сабачкам. Брат Фелікс – таўстун, але шпаркі. Імя Фелікс азначае шчаслівы. Ходзячы па адрасах гульні, брат Фелікс прапаведуе іншым разам такія думкі, за якія пракуратар кляштару – а гэтую пасаду я даручыў сястры Верцы – накладае на яго пакараньні ў выглядзе пасту ці малiтвы, ці нават бiчаваньня. Як ні дзіўна, сярод наведвальнікаў сайту шмат людзей наўмысна робяць памылкі, каб паглядзець, як вінаваты брат Фелікс сьцябае сябе бізуном. Брат Іван – нетаропкі і гаспадарлівы, ён у кляштары – каад’ютар, гэта значыць памочнік гвардыяна. Бо я ўлічыў яго брыгадзiрскі калгасны вопыт і частыя паходы ў касцёл.

Магчымасьці ў кампутараў зараз шырокія, і мы вырашылі агучыць некаторыя споведзi брыгiтак і брыгiтаў. Акцёры ўпэўненыя, што гэта запісаная на стужку няпраўда, хоць усе яны – плён маёй апрацоўкі жыцьцёвых гісторыяў, якія я пачуў на пасядзелках каля тэлевізару.

Дзед Іван неяк узгадаў, што адразу пасьля вайны служыў у Заходняй Украiне і забiў бандэраўца. За што атрымаў дзеве лычкі. Стаяў на пасту на ўскрайку гораду Лукава, прыкмеціў на дарозе чалавека, закрычаў «Стой!» Той пабег, Іван стрэліў – і трапна – напавал.

А цяпер той нябожчык яму сьніцца, бо невядома ці бандыт быў, ці які дробны злодзей, ці проста напужаўся крыку. «Іншай ноччу доўга яго бачу, – кажа Іван. – Стаiць перад вачыма. І чую як нехта па ім плача. Можа, матка».

Лепш ня ведаць чужыя таямніцы, з якімі з ночы ў ноч разьбіраецца чалавек, шукаючы і не знаходзячы супакаеньня. Вось і ў гульні брат Іван часам спавядаецца і просiць дараваньня...

Хоць усё памятнае старое ня мае доўгай перспектывы і разьлічанае на адно жыцьцё, як сама вёска Забалацьце, дзе ў зімовыя вечары чатыры бабкі і дзед Іван пераказваюць успамiны са свайго страчанага ў калгасе жыцьця. Каб болей было на вёсцы людзей, можна і не дзяліцца б згадкамі, а калі жыцьцё выкінула абыякавай хваляй, як на незаселены востраў, з якога ніхто не ўратае, дык споведзi – як уратаваньне. Можа, бог пачуе і даруе яшчэ якую радасьць, няхай толькі б да лета дажыць і яшчэ раз убачыць сыноў, дачок і ўнукаў.

Сын бабкі Веркі выйшаў у людзi, цяпер ён адзiн з каралёў на прадуктовым рынку, яго фiрма “Балтыйскі селядзец” часта рэкламуе свае кансервы па тэлевізары. Чалавек ён неблагі, але на вёску наезджае зрэдку, бо жонка ня любiць вясковую культуру, не падабаецца ёй, што прыбiральня за хляўком, і там шчыліны і скразняк, а ў яе рэўматызм. Яна заслужаная настаўніца рускай лiтаратуры, уся надта ўзьнёслая, рамантычная ад вершаў Пушкіна і Ясенiна, а ў Забалацьцi няма аматараў

паэзіі, усе нейкія прыземленыя, любяць вясковыя песьні, а рамансаў на словы Пушкіна нават мелодыю не напяюць. Па-праўдзе, ня надта мне ў такую вытанчанасьць і амбітнасьць верыцца. Мяркую, яна так прыкрываецца ад сваёй самоты, сямейнага няшчасьця, і ня хоча прыязджаць на вёску з-за сына. Яму дваццаць пяць, а ён невылечна захварэў на галаву. Ладны дзяцюк, рослы, дужы, але дзівак. Завуць яго Валера. Кажуць, быў вельмі здольны да навукі, але на трэцім курсе перавучыўся і пачаў пужаць людзей сваімі паводзінамі.

Неяк ён пражыў у бабкі Веркі тыдзень. Бацька прывёз – рыбу палавіць на возеры, у лес па маліны з ім хадзіў. А ў таго Валеры ахвоты лавіць рыбу і збіраць маліны і блізка няма. Я што, кажа бацьку, табе кот ці мядзведзь? Ты, пытаецца, мяне з імі ня зблытаў? А бацька кажа – прабач, сыноч. Баіцца яго нерваваць. Бо Валера звыкся ў горадзе бутэлькі збіраць, дык бяз гэтага занятку проста зле, псіхіка яго не вытрымлівае збою заняткаў, нуднага сядзеньня на беразе з вудай. Вось ён ходзіць па вёсцы і выпрошвае ў бабак бутэльку. А дзе на вёсцы здасі, калі нават знойдзеш ці выклянчыш? Дык бацька дамовіўся з дзедом Іванам, што той у сваёй хаце будзе разыгрываць з сябе прыёмшчыка шклатары, даў грошы на аплату. Праз два дні Валера ўчыніў скандал дзеду Івану, што той парушае графік прыёмкі шкла, паабяцаў разьнесьці яго прыёмны пункт к чортавай мацеры, і няхай яго саджаюць. Іван нарэшце даўмеўся павесіць аб'яву: “Пункт зачынены на капітальны рамонт”. Тады бацька з маці прыехалі і забралі Валеру, бо той стаў агрэсіўны з-за немагчымасьці звычайна хадзіць па закавулках, вышукваючы бутэлькі ў сьметніцах.

Вось як бывае. У кожнага ёсьць нейкая драма. Прыгожы нарадзіўся хлапец, ды вось прычапілася да яго шыза, і згрызае. Ці лёгка бацькам і бабцы думаць, як ён свой век пражыве? Цяпер і Валера патрапіў у мой брыгіцкі кляштар – у ім ён малады манах брат Валер’ян, якога цягне на прыгоды. Яго гісторыя ў гульні такая: манаху-брыгіту захацелася пачаставацца грушамі ў прыватным садзе, ён туды залез, трасе дрэва, а сабака, злосны, як той баскервільскі монстр, разьлютаваўся, бяжыць парваць злодзея на шматкі. Манах узлез на павець, сабака скочыў за ім, манах – скочыў уніз, а там ляжала дошка з цвікамі. Так брыгіт ступнёй на цвік і надзеўся. Ржавы цвік тырчэў з раны на дзесяць сантыметраў. Баючыся страшыдла, ён ададраў дошку ад нагі і пабег, ды так хутка, што сабака змарыўся і адстаў. Толькі знак у манаха застаўся. Яму казалі пазьней, што падобны на стыгматы Госпада нашага і паважалі, што так перажываў пакуты Хрыста, што той яго ўпадобіў гэткам адметным знакам. А гэты малады брыгіт раскайваўся і біўся ілбом аб каменную падлогу сваёй каморкі.

У сярэдзіне верасьня да бабкі Волькі нечакана прыехаў Толік, нарэшце выпусьцілі яго з калоніі. “А схуднеў там, – шкадавалі яго бабкі. – Вядома, турма, не пакормяць ды яшчэ і старыя катаржнікі ўсё адбяруць”. І насілі пачастунак для ўнука.

Толькі вось вочы ў яго былі нейкія непраглядныя, бы нікога не хацеў дапусьціць да сябе, да сваіх трох гадоў, адбытых у калоніі. Можа, там яму і нядобра было, лепш бы там ні аднога дня не прабыць – тармазоў яму відочна не хапала, аб тармазах год за годам памятаць – з глузду зьехаць.

Праз два дні па Толікавым прыездзе дзед Іван выпрасіў на фермы

каня – прывезьці камяні на новы ганак. На што яму быў патрэбен новы ганак, і сам потым ня здужаў растлумачыць. Было далёка за поўдзень, калі дзед Иван высыпаў на панадворку поўны воз і вырашыў даць сабе і каню адпачынак. Закінуўшы лейцы на штыкеціну, сам зайшоў у хату. Нішто каню не пагражала, апроч усяго, ён быў запрэжаны, ня мог куды ўлезьці, ва ўсіх на відавоку. Я таго каня бачыў з кварткі. Раптам да каня падышоў Толік, доўга паглядаў, быццам думаў, што такое ўтварыць, а можа што іншае думаў, потым узяў лейцы і павёў да канца вуліцы – там пачынаецца доўгі зьвілісты шлях па крутым пагорку. Куды Толіку на кані ехаць – зразумела, па камяні! Але ад’ехаўшы, Толік стаў на возе ў поўны рост і пагнаў каня.

На вуліцу выскачыў дзед Иван. «Што ты робіш! – закрычаў зьбянтэжана ў поўны голас. – Каня загубіш!». Я таксама вызірнуў – загубіць Толік каня ці не? Дарога ішла згары, Толік махаў над конскім задам пугай, конь паімчаў, усе разам паверылі, што для каня гэта прагулянка дабром ня скончыцца. Раптам нібыта спружына выкінула Толіка з возу ў паветра – было бачна як ягонае цела апісала дугу і плазам упала на зямлю. Конь праімчаў яшчэ колькі метраў і спыніўся. Мы ж кінуліся да Толіка. Ён быў ужо нежывы.

Са свайго мабільніка я затэлефанаваў у раённую міліцыю: забіўся хлопец – што рабіць? Там адрэагавалі – нічога не рабіць, хутка прыедзем. Галосычы, бабка Волька сказала Івану дазваніцца да сына. Иван дазваніўся. Сувязь была кепская. Бацька дрэнна чуў, а рэагаваў вельмі дзіўна: “Што, Толік у вас? ”. Иван кажа, што мы толькі што званілі ў міліцыю. А ён: “Алё! Алё! Што, зноў міліцыя? Алё! Прыеду».

Міліцыя прыехала раней, склалі пратакол. Прыехалі бацькі, і была ў Забалацьці жалоба. На памінках бабка Волька плакала перад усімі:

– Не адплаканая я Толікам. Перажыла яго. Грэх нейкі на мне перад ім, а які – ня ведаю.

Бабка Волька перастала хадзіць на пасядзелкі, сядзіць дома каля печы і глядзіць у полымя. Ці проста за дзьверцы, на выгарэлы попел. А што там? А там нічога. Бо нічога наперадзе. Цемра непраглядная. Уласна кажучы, і не глядзела яна на попел, а страчвала сваё цяпло разам ім. Можа і ёй хацелася ў гэтую цемру, каб недзе там у таямнічым сьвеце сустрэць свайго Толіка: ён будзе маляваць ёй карцінкі пра катой і сабачак, а яна шкадаваць яго і лапчыць...

А я сядзеў за сваім нотбукам і прымаў у мужчынскі корпус кляштару на вечныя часы Толіка – стаў ён братам Анатолям.

